

До спеціалізованої вченої ради
К 35.052.23
у Національному університеті
«Львівська політехніка»
за адресою:
м. Львів, вул. Кн. Романа 1/3

ВІДГУК

офіційного опонента

професора кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів Харківського національного університету внутрішніх справ доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника на автореферат та дисертацію **Маслюк Оксани Василівни “Процесуальна діяльність захисника зі спростуванням підозри (обвинувачення)”**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

У сучасних умовах розвитку українського суспільства дедалі більшої актуальності набуває сучасні євроінтеграційні України, що засвідчують її прагнення сформувати власну національну правову систему відповідно до найвищих міжнародних стандартів, які передбачають не просто декларування основоположних прав людини і громадянина, а й функціонування дієвих механізмів забезпечення їхньої повноцінної реалізації в усіх галузях суспільного життя. Особливу значущість цей аспект набуває у сфері кримінального судочинства, досягнення цілей якого, безумовно, пов'язане зі застосуванням широкого спектру право обмежувальних заходів.

Процесуальна діяльність захисника зі спростуванням підозри (обвинувачення)” стала особливо актуальною після набрання чинності 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу України, який суттєво

утвердив змагальність у кримінальному судочинстві. У той же час стверджувати, що нині здійснення кримінального провадження в Україні повною мірою відповідає сучасним уявленням про змагальність процесу на всіх його стадіях, складно. Однією з важливих проблем у цьому контексті є забезпечення умов для ефективної діяльності захисника із відстоювання інтересів підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування та судового провадження.

На наше переконання, однією з необхідних складових поліпшення кримінального процесу являється удосконалення процесуальної діяльності захисника зі спростуванням підозри (обвинувачення).

Науковий аналіз й оцінка змісту дисертації.

Обрана тема дослідження є дуже актуальною. Вперше комплексно досліджено проблему в теоретичних і практичних положень процесуальної діяльності захисника зі спростування підозри (обвинувачення), а також формуванню на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правової регламентації такої діяльності та підвищення її ефективності.

Для розкриття цієї проблематики вимагало від автора опрацювання відповідних положень теорії організації, управління, інформації, криміналістики, кримінального права, встановлення логічного та змістовного зв'язку окремих аспектів цих наук з теорією кримінального процесу.

Необхідно зазначити, що методологія і методика дослідження, застосовані відповідно до загальноприйнятих стандартів і критичних зауважень, свідчить про репрезентативність висновків, які винесені автором на захист.

Дисертація Маслюк О.В. має достатню емпіричну базу становлять офіційні статистичні дані та результати опитування за спеціально розробленою анкетною 87 адвокатів..

В роботі використані положення міжнародно-правових актів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Конституції України, кримінального, кримінального процесуального законодавства України, законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також інші нормативно-правові акти, які регламентують процесуальну діяльність захисника зі спростування підозри (обвинувачення).

Структура дисертації, логіка і послідовність розгляду питань, рівень аргументованості основних положень і висновків, форма викладення матеріалу та оформлення дослідження відповідають чинним вимогам до написання дисертаційних робіт.

У першому розділі *«Сутність спростування підозри (обвинувачення) як однієї з форм реалізації функції захисту»* визначено поняття спростування підозри (обвинувачення), розглянуто елементи, що становлять його змістове наповнення, а також обґрунтовано провідне становище процесуальної фігури захисника з-поміж інших суб'єктів здійснення спростування підозри (обвинувачення).

Автором визначено зміст таких кримінальних процесуальних категорій, як «функція захисту», «забезпечення права на захист», «сторона захисту», «підозра», «обвинувачення», наведено визначення поняття спростування підозри (обвинувачення) як однієї з форм реалізації функції захисту в кримінальному провадженні, яка полягає у здійсненні стороною захисту передбачених законом заходів, спрямованих на повне або часткове заперечення висунутого стороною обвинувачення та формалізованого у повідомленні про підозру (обвинувальному акті) припущення (твердження) про вчинення кримінального правопорушення певною особою шляхом наведення доводів хибності та/або необґрунтованості такого припущення (твердження).

У другому розділі *«Процесуальна форма діяльності захисника зі спростування підозри (обвинувачення)»* проаналізовано правові можливості

захисника та міра його належної процесуальної поведінки при спростуванні підозри (обвинувачення), розглянуто реалізацію процесуальних повноважень захисника у сфері кримінального процесуального доказування як один із центральних елементів його діяльності зі спростування підозри (обвинувачення).

Автором визначено обставини, які мають значення для спростування підозри (обвинувачення), належать: обставини, які виключають кримінальну відповідальність за діяння, інкриміноване підозрюваному (обвинуваченому); обставини, які вказують на відсутність події кримінального правопорушення, інкримінованого підозрюваному (обвинуваченому); обставини, які вказують на відсутність у діянні, інкримінованому підозрюваному (обвинуваченому), складу кримінального правопорушення; обставини, які вказують на наявність розумних сумнівів доведеності вини підозрюваного (обвинуваченого).

Автор доводить, що більшість службових злочинів розслідують в умовах протидії, процес їх виявлення має свої тактичні особливості, спрямовані на позбавлення суб'єкта протидії тактичної наступальності, недопущення можливостей для протидії, запобігання перешкоджанню слідства.

Наведено особливості предмета доказування, що здійснює захисник, які обумовлені незацікавленістю сторони захисту у встановленні тих обставин, які для сторони обвинувачення становлять мету і зміст її доказової діяльності. автор підкреслює, що предмет доказування для сторони захисту визначається індивідуальною ситуацією кримінального провадження і тактичними міркуваннями захисника, що відповідають такій ситуації.

У третьому розділі *«Особливості процесуальної діяльності захисника зі спростування підозри (обвинувачення) на різних стадіях кримінального провадження»* визначено, що поряд із формуванням підозри та

обвинуваченням у процесі досудового розслідування реалізується процесуальна активність захисника із їх спростування. Наведено характеристику основних компонентів такої активності: проведення конфіденційних зустрічей із підзахисним; ознайомлення із матеріалами досудового розслідування; вироблення та узгодження із підзахисним правової позиції, що ґрунтується на запереченні підозри (обвинувачення); реалізація безпосередніх та опосередкованих форм участі захисника у доказуванні обставин, що мають значення для спростування підозри (обвинувачення).

Доведено, що слушність підходу, за яким суд має максимально враховувати думки сторін під час визначення обсягу і послідовності дослідження доказів у судовому провадженні, керуючись відтак єдиним законодавчим імперативом: докази зі сторони обвинувачення досліджуються в першу чергу, а зі сторони захисту – у другу (ч. 1 ст. 349 КПК України). Водночас захисник у цьому процесі повинен домагатися, щоб сформовані судом обсяг та послідовність дослідження доказів в організаційному й тактичному аспектах максимально відповідали інтересам спростування обвинувачення. На основі критичного аналізу відповідних наукових позицій зроблено обґрунтований висновок про безпідставність будь-яких спроб алгоритмізації найбільш оптимальної, з точки зору спростування обвинувачення, послідовності дослідження доказів у судовому засіданні, зокрема й порядку проведення допиту обвинуваченого відповідно до допитів потерпілого, свідків, експертів або проведення інших судово-слідчих дій.

Необхідно погодитися з пропозиціями автора щодо внесення окремих доповнень до Кримінального процесуального кодексу у ч. 3 ст. 93 КПК України доцільно передбачити право сторони захисту на отримання не тільки копій документів, а й їхніх оригіналів, оскільки, по-перше, ч. 3 ст. 99 КПК України зобов'язує сторони кримінального провадження надавати суду

саме оригінали документів, а по-друге, така можливість існує за добровільної передачі стороні захисту оригіналів документів їхнім власником, а також у разі вилучення оригіналів документів стороною захисту на підставі ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів.

На позитивну оцінку заслуговують запропоновані автором основні напрями заявлення захисником клопотань про проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, на відміну від самостійного збирання доказів, що пов'язане із ризиком введення у кримінальне провадження доказової інформації, яка може зашкодити позиції захисту, що ґрунтується на запереченні вини підозрюваного (обвинуваченого) у вчиненні кримінального правопорушення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що отримані результати значно розширюють і поглиблюють уявлення про класифіковано способи спростування підозри (обвинувачення); обґрунтовано ідею пріоритетності самостійного отримання захисником необхідних доказів у межах процесуальної діяльності зі спростування підозри (обвинувачення); необхідність доповнення процедури судового розгляду таким елементом, як проголошення обвинуваченим та/або його захисником заяви захисту одразу після оголошення прокурором обвинувального акта, з відображенням правової позиції захисту у вигляді контрверсії щодо попередньо проголошеного прокурором обвинувачення; науковий зміст особливостей формування захисником правової позиції, заснованої на запереченні підозри (обвинувачення), а відтак реалізації відповідної лінії захисту задля спростування такої підозри (обвинувачення), зокрема впливу внутрішнього переконання захисника на ці процеси та ін.

Автор наводить обставини, які обґрунтовано доцільність закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві норми, відповідно до якої за заявою учасника судових дебатів до матеріалів кримінального

провадження повинен додаватися письмовий текст його виступу. Такий підхід посилить процесуальну значущість виступу в судових дебатах, а відтак – упевненість захисників у тому, що їх промова є важливим інструментом досягнення завдань захисту, а не лише процесуальною формальністю.

Практичне значення отриманих дисертантом результатів визначається теоретико-прикладною спрямованістю та пропозиціями, для підготовки відповідних навчально-методичних матеріалів, професійної підготовки кандидатів на отримання права на зайняття адвокатською діяльністю, підвищення кваліфікації адвокатів.

Вагомим здобутком автора є визнання підготовлених за результатами дисертації пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного Кримінального процесуального кодексу України, які забезпечують успішне спростування підозри.

Вивчення змісту висновків проведеного автором дослідження та наведені в них рекомендації дають підстави стверджувати, що дослідниця досягла поставленої перед собою мети і виконала визначені завдання.

Основні положення, висновки дисертації оприлюднені 11 наукових праць, зокрема: п'ять статей у наукових фахових виданнях, у тому числі одна – у науковому періодичному виданні іншої держави; шість – тези виступів на науково-практичних заходах. Наукові публікації автора дисертації з достатньою повністю передають її зміст.

Дисертація та автореферат відповідають вимогам, що висуваються МОН України до кандидатських дисертацій.

Позитивно оцінюючи теоретичну і практичну цінність дисертаційного дослідження О.В. Маслюк, разом з тим слід відзначити, що є зауваження до окремих положень, висловлених в роботі.

1. Автор (с. 38) дисертації говорить про спростування тези шляхом виведення із неї наслідків, що суперечать дійсності.

На наше переконання, необхідно дати визначення, що таке спростування тези шляхом виведення із неї наслідків, що суперечать дійсності. Визначити ознаки які вказують на су перечення дійсності.

2. На с. 513 автор висловлює думку, що законні представники користуються процесуальними правами та обов'язками особи, інтереси якої вони представляють, зокрема правом здійснювати дії, спрямовані на спростування підозри (обвинувачення). Однак автор не розкриває права і обов'язки зазначених законних учасників.

3. На с. 78 автор зазначає інші обов'язки захисника під час здійснення спростування підозри (обвинувачення) становлять комплекс обов'язкових для виконання правил його поведінки у кримінальному провадженні, який забезпечує ефективність вказаної діяльності завдяки її чіткій відповідності вимогам закону та професійної етики.

Необхідно автору визначити та охарактеризувати ви значені ним інші обов'язки захисника під час спростування підозри.

4. На ст. 167 автор стверджує, що у процесуальній та криміналістичній літературі немає одностайності щодо допустимості проведення судового пред'явлення для впізнання у разі, якщо аналогічна процесуальна дія вже проводилась під час досудового розслідування. Автору необхідно обґрунтувати своє твердження.

Разом з тим варто відзначити, що висловлені зауваження спрямовані на уточнення й доповнення окремих положень дисертації, а в низці випадків є дискусійними і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації О.В. Маслюк.

З наведеного вище можна зробити висновок, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю й достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих

дисертантом наукових праць, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, які передбачені «Порядком присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

Дисертація Маслюк Оксани Василівни на тему “Процесуальна діяльність захисника зі спростуванням підозри (обвинувачення)”, що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук відповідає вимогам п.п. 9, 11 постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

М.В. Сташак